

ORGAN V KOSTOLE SV. LADISLAVA

Píšťalový organ nech je v latinskej Cirkvi vo veľkej úcte ako tradičný hudobný nástroj, ktorého zvuk vie dodať cirkevným obradom obdivuhodný lesk a mohutne povznáša myseľ k Bohu a k nebeským veciam. (1)

Obsah:

- *Z histórie rajeckého organárstva* (tu)
- *Správa vo veci opravy organa r. k. kostole v Rajci* (tu)
- *Čo sa našlo vo farskej kronike...* (tu)
- *Zvukový záznam...* (tu)

Z histórie rajeckého organárstva

V mestečku Rajec pôsobila od polovice 18. storočia jedna najvýznamnejšia organických dielní na Slovensku. Počas viac ako 120-ročnej existencie v nej pracovalo niekoľko generácií rodiny Pažických. Zakladateľmi dielne boli bratia Ján a Ondrej Pažický, ktorí boli pôvodne nájomcami vodnej pily. Aj keď materiály často uvádzajú, že boli Pažický v organárstve samoukovia, je ťažko uveriť, že by to mohla byť pravda. Nástroje, ktoré vyšli z ich dielne rýchlo a citlivo reagovali na rôzne novinky a trendy nielen v dispozíciách, technickom riešení, ale aj architektonickom a výtvarnom riešení. Základom dispozícií organov z tejto dielne je obvyčajne dôsledne vybudovaný princípálový zbor od osem po dvojstopovú polohu vrátane kvinty $2^{2/3}$ a mixtúry.

Od deväťdesiatich rokov však majú nástroje pre významnejšie lokality manuálovú klaviatúru až po f^3 čím predbehli Pažický vývoj o niekoľko desaťročí. (*Dvojmanuálové organy pre r.k. kostoly v Močenku-1790 a vo Višňovom-1797*)

O činnosti dielne sme nezvyčajne dobre informovaní vďaka publikovaniu zápiskov z dielenskej knihy s názvom *Specificatio Contractuum*. Vnútorňý nápis knižočky znie *Poznamenanie roboty ke cti a chvále Božskej. Blahoslavenej Penne Márii a všetkým Božím Swätým a ponajprvej ke cti a chvále sv. Jánu Nepomuckému*.

Podľa dielenskej knihy prvý nástroj, ktorý vznikol v rajeckej dielni, bol troj-registrový pozitív z roku 1757. Až do roku 1875 malo z dielne vyjsť vyše 180 nástrojov rôznej veľkosti (2).

Ján Machalický o rajeckých organároch v svojich *Pamätiach o Rajci* z roku 1902 píše:

Pažický Andráš, meštiansky syn, tento v roku 1740 jako tovaryš mlynársky v hornom mlyne bývajúcí, tesar na ten čas vítaný, vedľa jedného do reparácie ku nemu oddatého „verklíka“, spravil druhý podobný od toho o mnoho lepší a spôsobnejší, tento prvý inštrument tak oduševnil otázneho mlynára, že následkom toho, nie len verklíky, ale aj organky do kostolov robil, tak ku príkladu prvá jeho práca organka bola do kostola Prečínkeho, za ktorý dostal od patróna baróna Balašu 100 zlatých šajnových a do daru dve ovce. Druhý podobný organeček spravil do Lietavy, za ktorý dostal 120 zlatých šajnových. Tretí podobný organeček naVrúcké, za ktorý dostal 140 zlatých šajnových a po viacej menších organkov a konečne spravil aj do kostola rajeckého ten velikánsky organ, ktorý aj dnes kde všetky produkta vo vysokom stupni stoja chválu zaslúži a hodonota jeho je do 3 000 zlatých. Mlynár ale ten výlohu svoju peňažnú asi 200 zlatých dal si s kassi kostolnej zaplatiť. Organ ten už asi 131 rokov hlasy spievajúceho kresťanstva sprevádza a podporuje a celý čas rokov jeho, veľmi malú reparáciu potreboval, jeho nástupci boli synovia Pažický, posledný ale Ján a Peter vlastný bratia, s ktorými kunšt tento prirodzený aj zomrel.

Prvý veľký organ Ondreja Pažického z roku 1771 bol pozmenený preložením zadného pozitívu nad hlavný stroj a do jeho skrine postavil Melzer z Kutnej Hory nový nástroj. Ing. Holzmann v r. 1931, kedy bol i organ pozmenený, postavil za 46.000,- Kčs betónový chór so zábradlím.

Dňa 13. 3. 1932 bol organ posvätný za farára Karola Baroša.(3)

Po mnohých opravách a generálnej rekonštrukcii v roku 1989 zostala z pôvodného organa majstra Pažického len skriňa a starý organ bol nahradený novým z podniku Organa v Kutnej Hore. Výmena sa vykonala období od 23.10.1988 do 15.3.1989.(4)

(1) - čl. 120 Sacrosanctum Concilium

(2) - ADORAMUS TE 2/2000 ; Spolok sv. Vojtecha Trnava; Pre Hudobnú sekciu Slovenskej liturgickej komisie pri Konferencii biskupov Slovenska

(3) - Kronika mesta Rajec II.

(4) - Kronika farnosti Rajec

Organ vo farskom kostole sv. Ladislava; kliknutím na obrázok sa obrázok zobrazí vo väčšom rozlíšení, alebo aj (tu)

Správa vo veci opravy organa r. k. kostole v Rajci

Organ s tlakovou pneumatickou traktúrou a kúželkovou vzdušnicou pochádza z dielne f. Organa v Kutnej Hore. Pred cca 25 rokmi prešiel prestavbou, pri ktorej bol vymenený hrací stôl, pedál, inštalované nové vzdušnice, tónové kancely aj tónové relé. Píšťalový fond bol zo 70 percent zinkový a nekvalitný. Nástroj dva manuály a pedál. Obhliadkou bolo zistené, že nástroj je čiastočne napadnutý drevokazným hmyzom a dlhšie časové obdobie nebol vyčistený a natrený ochranným prostriedkom. Vlhké prostredie, znečistenie biologickými zvyškami a prachom vytváralo agresívne prostredie pre všetky drevené komponenty, čo mohlo spôsobiť znefunkčnenie ďalších častí nástroja a jeho závažné poškodenie. Niektoré tóny aj registre boli nefunkčné. V organe boli inštalované mieškové pneumatické membrány, mnohé prederavené, nefunkčné a po dobe životnosti.

K realizácii diela sa začalo na základe zmluvy o dielo v mesiaci apríl 2014 a práca bola ukončená v mesiaci júl 2014. V úvodnej fáze opráv boli demontované tónové kancely I. aj II. manuálu a vymenené všetky membrány za nové polypelové. Ďalej boli vymenené membrány aj vo všetkých tónových relé aj relé pedálového radu (cca 1.400 membrán za nové vyrobené z polypelu). Bol kompletne vybraný píšťalový fond I. aj II. man. a píšťaly pedálového radu. Píšťalový fond bol vyčistený, opravený (letovanie slimákov, držiáčikov ladítok, pretesňovanie zátok krytových píšťal, oprava neznejúcich píšťal). Kovové píšťaly boli vyčistené aj mokrou cestou, mimo interiéru kostola. Na drevených píšťalách bol v minulosti vykonaný náter lakom. U Subbasu 16' sa jedná o starý píšťalový fond, ktorý bol v minulosti poškodený červotočom a následne opravovaný. Bola vykonaná impregnácia na likvidáciu červotoča a to krovsanom, pri poškodených píšťalách červotočom bol použitý aj terpentínový olej so živicom. Organová skriňa bola kompletne vyčistená, vrátane lavičiek uloženia píšťal a povrchu vzdušnic. Hadica od motoru ventilátora do hlavného vzduchovodu bola nanovo vytvorená molitanom. V organovej skrini v zadnej časti boli zistené netesnosti a prievan vzduchu cez vchodový uzáver z priestoru veže do organovej skrine. Netesnosti boli odstránené. V hracom stole boli postupne vymenené z jednotlivých relé membrány, oprava crescendo, AAP, preklihovanie konduktov z dôvodu úniku vzduchu v hracom stole a vyčistenie. Bol demontovaný pedál a podlaha pod pedálom. Boli preklihované netesné kondukty, impregnovanie rozobratej podlahy pod pedálom a v pedálovej klaviatúre boli vložené nové kožené tesnenia, ktoré tam neboli od výroby a z toho dôvodu boli pedálové klávesy voľné a posúvajúce sa do strán pri prechode oceľovými klinmi. Boli kompletne vymenené píšťaly za nové cínové v registroch Oktáva 4', Superoktáva 2', a Principál 8' od malého A.

Boli odstránené netesnosti konduktov a vzduchového hospodárstva. Po vložení píšťalového fondu bola vykonaná intonácia, nastavenie správneho chodu kúžieliek. Následne bol organ temperovane ladený pri teplote 21°C v interiéri kostola. Kolaudáciu organu vykonal organológ DOO p. Jiří Krátky, Mgr.art. Andrej Štafura, PhD., Ing. Štefan Nagy, ArtD. zo SAV Bratislava. Organ bol objednávateľovi odovzdaný po skúšobnej prevádzke dňa 21.07.2014.

Počas výkonu práce bol objednávateľ podrobne informovaný o priebehu a postupe práce a na nástenke boli vystavené fotografie s podrobným popisom. Objednávateľovi bola poskytnutá zľava z ceny diela a to vo výške 1.400,-Eur, (slovom tisícštyristo- Eur).

Objednávateľ bol upozornený, aby v blízkosti organa neboli vykonávané vibračné práce, alebo práce spôsobujúce prašnosť. Čo sa týka iných prác v interiéri kostola spôsobujúcich prašnosť je potrebné organ zakryť. Taktiež zabrániť nepovolaným osobám otváranie organovej skrine a hracieho stola z dôvodu rizika poškodenia dôležitých komponentov nástroja. Iným osobám iba s povolením správcu farnosti.

Zároveň sa chceme úprimne poďakovať správcovi farnosti p. dekanovi Mgr. Hluzákovi za dobrú spoluprácu pri realizácii diela, ako aj za prejavenu dôveru.

28. 07. 2014

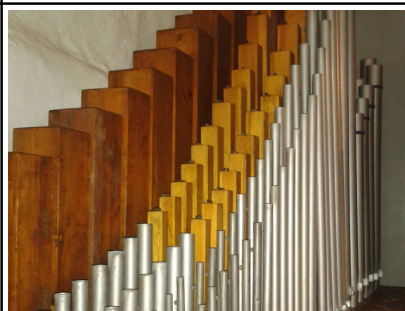
Dr. Machovčák R. v. r.

späť

Organ v kostole sv. Ladislava

Čo sa našlo vo farskej kronike...

organ na drevenej empore do 1931; rekonštrukčné práce z obdobia 1988-89 a zo súčasnosti... *fotoreportáž (tu)*

späť

Zvukový záznam... (tu)
<http://youtu.be/UyoOvCn5HQc>

[spět](#)